

Vizualno predstavljanje svetaca te ikonografski repertoar kao važna dopuna pisanim izvorima okosnica je radova Meri Kunčić ("Razvoj i značenje kulta sv. Sebastijana u dalmatinskim komunama u 15. i 16. stoljeću s posebnim obzirom na umjetničku produkciju"), Sanje Cvetnić ("Habsburški politički utjecaji i ikonografija sv. Ivana Nepomuka u Hrvatskoj") te Ivana Mirnika ("Hrvatske svetačke i hodočasničke medaljice iz Numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu").

U zaključnoj cjelini, "Prostor i vrijeme", nalaze se tekstovi koji problematiziraju povijesne uvjete nastanka, odnosno nestanka kultova pojedinih svetaca na određenom mjestu služeći se pri tome hagionimijom (Marina Marasović-Alujević, "Uloga hagionima u onomastičkim istraživanjima srednjovjekovnog Splita") kao i hagiopografijom (Lada Prister, "Kult svetoga Jurja na frankopanskim posjedima Hrvatskog primorja"). Zbornik završava preglednim radom Marije Karbić o dosadašnjim istraživanjima povjesničara, povjesničara umjetnosti i etnologa o svetačkim kultovima na prostoru srednjovjekovne i današnje Slavonije.

Raznorodnost izvora i metodologija te dosezi promišljanja o hagiografskom žanru izneseni u ovome zborniku neupitno popunjavaju znanstvenu prazninu u proučavanju kultova svetaca u Hrvatskoj, ali i nadmašuju početni skroman cilj tek ocrtavanja stanja istraživanja hagiografije i nude bitne smjernice za daljnja istraživanja.

Nataša POLGAR

Nella Lonza, Kazalište vlasti, Ceremonijal i državni blagdani Dubrovačke Republike u 17. i 18. stoljeću, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik 2009., 594. str.

Na temelju neobjavljenih arhivskih vrela (raritetnih i u svjetskim relacijama), ponajprije na dubrovačkom *Ceremonialeu*, Nella Lonza se bavi istraživanjem oblikovanja državnog ceremonijala (protokola) Dubrovačke Republike od 13. stoljeća pa do oblika koji je imao u 17. i 18. stoljeću. Državnih je obreda bilo mnogo – od prijenosa funkcije kneza, rituala ustoličivanja dužnosnika, državnih pogreba, obreda dočeka novoga nadbiskupa, ispraćaja poklisara harača do procesija, banketa i darova u hrani. Ti su se rituali mijenjali tijekom stoljeća taloženjem, nadograđivanjem ili, pak, ukidanjem nekih pojedinosti, slijedeći mijene poruke koja se u nekom dobu htjela time odaslati.

Za razliku od drugih istraživača koji su se bavili ceremonijalom i javnim ritualima Dubrovačke Republike ponajprije iz historiografske i političke vizure (Zdenka Janeković Römer i Bogdan Krizman npr.), autorica stavlja naglasak na rituale kao oblik teatralizacije zbilje.

Autorica iz državnoga protokola čita *samoprikazbu* dubrovačke vlasti, to jest poruku vlasti o vlastitim vrijednostima i ustroju, kao konstruiranu stvarnost prožetu ideologijom i propagandom, ali i kao ključno mjesto za procese "pounutarnjivanja" društvenih vrijednosti i učenje običaja, kodova ponašanja i tradicije. Kao što autorica naglašava, u mnogim javnim ritualima "željelo se podcrtati kolektivnu prirodu dubrovačkog državnog ustroja" jer rituali i

postoje zbog publike, pružajući joj sigurnost svojom repetitivnošću. Takav društveni teatar, ili teatar vlasti, oblikuje stvarnost stvarajući projekciju koja se opet povratno odražava na povijesna zbivanja i procese. U prilog tomu govori i činjenica da su se gotovo svi državni rituali odvijali na otvorenom gradskom prostoru, pred mnogobrojnom publikom, i pritom se koristila simbolika urbanih lokaliteta. Tako su se, na primjer, rituali javnoga kažnjavanja odvijali na istom prostoru gdje i ceremonije važne za identitet i legitimitet vlasti.

Za čitanje ritualnih, ceremonijalnih oblika potrebno je dobro poznavati lokalne prilike, od povijesnih zbivanja, blagdana do crkve i titulara, u čemu autorica pokazuje vrsnu erudiciju i znanstvenu utemeljenost.

Smatra da su dubrovački ceremonijalni oblici sustavno građeni iz "fonda" ritualnih oblika drugih europskih zemalja, pa otuda proizlazi i njihova univerzalna čitkost i razumljivost, u čemu se, pak, može nazrijeti težnja Dubrovačke Republike za jasnim političkim pozicioniranjem. Sintaksa tog općeg ceremonijalnog jezika usvajala se prenošenjem zapažanja mnogih diplomatskih izaslanika, trgovaca, učitelja, liječnika i drugih nakon povratka u Grad. Informacije o *drugima* omogućavale su Dubrovniku da oblikuje sliku o *sebi*. Poznavanje državnih obreda kao instrumenata artikulacije javnoga života omogućuje razumijevanje dubrovačkoga društva, mentaliteta, ali i književne te likovnih umjetnosti toga doba.

Knjiga *Kazalište vlasti* podijeljena je u dvije veće cjeline. U prvoj su prikazani glavni akteri dubrovačkoga ceremonijala – knez s Malim vijećem i njihova pratnja, dani su njihovi osnovni predstavljački oblici zajedno s predlošcima kojima su se pritom služili. Autorica promatra političke rituale kao dio dubrovačke svakodnevice, ali pronalazi i izdavaja i one koji se javljaju kao sinkopa u vremenskom slijedu – državne pogrebe i obrede kažnjavanja, koji su iznimno značajnski nabijeni državnom vlašću i njezinim mehanizmima predstavljanja.

Osim predstavljačkih oblika državne vlasti Lonza obrađuje i predstave s više aktera – s crkvenim vlastima, stranim predstavnicama i gostima Republike, u kojima se ogleda problematičan odnos autoriteta dviju vlasti, ali u kojima je moguće pratiti načela i postupke ceremonijalnog fundusa (npr. načelo *simetrije* – knez i nadbiskup moraju u isto vrijeme ustati, otkriti ili pokriti glavu; *simultanosti* u kretanju uglednika; *vremenskog prvenstva* kad, u službenom čestitanju Božića, nadbiskup prvo prilazi knezu, zatim knezu za sljedeći mjesec, pa carskom rezidentu, a tek potom članovima Malog vijeća po dobnom slijedu itd.).

U drugome djelu knjige se rekonstruira kalendar državnih blagdana, analizira njihovo podrijetlo, tijek proslave i značenje. Zaključno se oslikava državni ceremonijal kao medij za prenošenje poruka o vlasti i društvu, simboličan jezik kojime se služi te prikazuje mijene protokola i blagdana u razdoblju dubrovačke samostalnosti od polovice 14. do početka 19. stoljeća.

Na kraju su dodani odabrani izvori koji mogu ilustrirati raznolikost i bogatstvo ceremonijalnih oblika vlasti i kojima se autorica poslužila u ovoj vrsnoj rekonstrukciji izvedbene prakse državnih rituala.

Nataša POLGAR